

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 3.

Lýsingarprisur fyri petittreglu: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórra lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Leygardag hin 19. januar 1935.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

9. árg.

„Stættarstríð“.

Vónleyst at vagga teirri fátæku fjøldini við „steypastemningi“.

Ti megu afturhaldið og dreymirnir um eitt sjálvstýris ella sambands virkjarla og stórmannsveldi rúka fyri krøvum teirra ognarleysu og minni mannsins.

I «Krossi» av 5. januar í ár verður á ein illan og bangnan hátt roynt at skemma javnaðarmenn og ugga seg sjálvan, at javnaðarmenn ikki vilja koma at vinna Føroyingar til sín.

Undarligt, at blaðið á «Krossi», ið so dykt og fast hevur fingið frammaná frá rætta viðkomandi kenningi hansara fyri »Bengnaverí», aftur skal koma sær út fyri »Fremmaning af Fortidens Tuskhælder med sin Overbevisning.» Men kanska hann hevur fingið hesked annaðhvørt at vísa, at hann makkar rætt ella »Afsked paa graat Papir.» Og tey stoyt, ið ein ikki orkar at taka sum ungur og fúsar, er ikki at venta, hann skal evna at standa fyri á ellisárum.

Vit hava gjørt reint á okkara borði — vit máttu gera tað. »Braadne Kar findes i alle Lande» — hvi skuldu vit vera undantak. Men tað avgerandi er, um ein flokkur sýnir, at einstaklingurin ikki má víga meir enn flokksins hugsjón og endamál. Vit hava upplýst og dokumenterað, at innan fyri flokksleiðslu javnaðarflokksins er einki »Bengnaverí». At vit vóru útsettir fyri einstakar av hesum ornum ella møguliga kunna útsetast fyri teim kann ikki kastast flokkinum, rørslni í síni heild fyri. Men teir, ið ganga ørindi fyri aðra hugsjón, enn sum í hjartanum býr, teir hava sjálvir tikið seg burtur úr úrvaliðinum. Teir hava gjørt seg til matmaðkar.

So sattu sum, at tað er ein náttúrlóg, at hin órættaði knógvaði vil hevja hendið og krevja sín menniskjaliga rætt, so skjótt hann kennir sær andaligt áfæði til, so sattu megu allir steypadreyrnar og jarladreymssjálvstýrið í «Krossi» og alt afturhaldið í Føroyum, hvønn flokk tað nú heldur seg til ella skírur seg fyri, vera víst í tí, at hin minni maðurin vil fylkjast um minnimannsins politikk, javnaðarstevnuna. At javnaðarstevnan er minnimannsins einasta holla og sannan leið, vita vit, at hvørki »Dimmalætting» ella »Krossur» vilja avssanna. Tú tekur valla eina søgubók, veri hon skrivað av afturhaldsmanni, radikalum, vinstra ella javnaðarmanna, ultið tað stend-

ur, at arbeiðarans, minnimannsins politikkur er socialisma.

At einstakir menn svíkja ella misbrúka socialismuna hevur einki við sakina at gera. Teir megu »vekk», so hvørt sum teir koma undan kavi. Einhvør flokkur má halda justits innanfyri sínar rekkjur. Tað má sambandið. Tað má sjálvstýrið, og tað má eisini socialisman. Dømi kunna nevast frá øllum hesum nevndu flokkum — og blaðstjóri »Tingakrossar» kann tala við herum. Hann er tí ikki javnaðarmanna talsmaður í dag, men mótsøðumaður, hóast tað er júst hann, sum á ungum árum týddu javnaðarmanna stríðskvæði: »Brátt lýsir í eystri. . .»

Stættarstríðið, klassakampurin er við at seta sínar kílur djúpt í hin føroyska politikkinn. Tað kennir »Krossur», tað kennir afturhaldið, tí nívir ræðslan. Og ræðslan tekur altíð til at mæla »skrýmsl» og gykla ræðimyndir fyri at villa og sleppa sær undan undirgonguni. Men tað batar vanliga ikki. Lívið, lagin má fram á rás sín.

Stættarstríðið er við at fara fram í fullari herðslu — og tað er vónleyst at droyma um at stegja tí. Tað má á mál. Tað kann ikki helma á, fyrr enn frælsis og rættvísissólin skínur fyri øllum, fyrr enn øll tey kúgaðu, svongu og liðandi eru hevjað javnjóðis teir, ið nú eru omaná og fullt út stættad.

Minnimannsins politikkur, socialismen, má sigra, so sattu sum sólarættirnar sigra yvir kuldaættunum, sum tað stendur í ævintýrinum.

Politiskur fundur.

Jóannes bóndi hals um hals við „Højfinansen“, (Niclasen), sambandsbændurnar í Eysturoy í bardaga imóti, at hin minni maðurin skal fáa ein teigin og hjálp til at gronska jørð okkara. Hann ger spott úr neyðini.

Sum nevnt í seinasta blaði, hevur Jóannes bóndi Patursson ferðast kring um Suðuroynna fyri at fylkja fólk til mótsøðu

imóti teirri í seinastu lögtingsetu viðtiknu jarðskipan. Sjálvandi mottli hann her eins og aðrastadni mótsøðu.

Hann tók hin syðra endan fyrst, helt fund í Sunnbæ og Vági. Hvussu fram fór í Sunnbæ, hava vit ikki frætt. Men í Vági fekk hann tilfikan harðan dyst við Danbjørg, at hann fór við ongum sómðum av fundinum, tvørturimóti.

Úr Vági kom hann til Tvorøyr. Her stóð fundurin vel út yvir midnátt. Vit vilja í stuttum siga frá orðadráttinum á hesum fundi.

J. P. byrjaði við at siga frá starvi sínum í landstinginum. Sær var ikki neyðturviligt at vera har niðri fyrr enn aftaná júl, helt hann. Í ríkisdegnum gekk alt sína krókutu og seinføru gongd. Ymsar lögtingsakir hevði hann tó fregnast um. Harimillum »Endurnýggjan av okkara fiskivinnu», »rættarmálið» og »flaggmálið». Fiskaridirektorurin hevði blankt avvist sambandsins uppskot um at fáa 2 milliónur til Føroyar ultið lögtingsins tryggjan. Skuldi lögtingið fáa eina deild av hesum banka til Føroyar, mátti tað tryggja statinum fyri tapini. Hetta, segði hann, hevdu sjálvstýrsmenn haft uppi á lögtingi. Hann harmaðist yvir, at sambandsmenn ikki vóru gingivir við til at javnseta føroyskt mál við danskt sum rættarmál.

Tvorøyrarmonnum segði hann í spotskum tónalagi tíðindi frá einum máli, sum rakti teir: Ein dagin, sum hann og Samuelson sótu og hugnaðu sær saman — niðri klandradust teir ikki men vóru Føroyingar, segði hann — kemur ein danskur maður frá radio og sigur við teir, at á Tvorøyr var so ringt, at hjálp mátti sendast við tað sama. Har hevði fólk einki at eta. Arbeiðararnir vóru ikki meir enn 4 krónur um vikuna ella um mánaðan, hann mintist ikki reiðiliga aftur. Radiomaðurin bjóðaði teim kjót, sum Danmark brendi, og margarín. Føroyingar kundu fáa kjótið fyri lítlan prís. 6 øyr. kg. minni enn tvöst-prís. Samuelson og hann tósaðu saman og vóru samdir um at biða til næsta dagin. Í Føroyum, helt bóndin, hevdu fólk higartil ikki manglað dogurdamat. Føroyingar hevdu kvept seg við at biða. Varð nú kjót sent upp eftir uppskoti radiomansins, vildi tað koma í pressuna og radio við. Tíðindamennirnir vóru hervilgir at fáa fart í alt tilfitt. Tað var eisini vert at hugsa um forboð móti innførsu av hesum Eshjergarkjöti. Tað gjørdi, at

ein landbrúkarar ikki longur slapp av við ein kálv. Samuelson segði seg at hava fingið eina áheitan hiðani — hann hugsaði tað var frá »Fylkinge». Men eftir umhugsan vórðu teir samdir um einki at gera.

Og so komu jarðavíðurskiftini. Lögtingið hevði selt um 30000, men fekk bara aftaná fleiri nei 500 kr.; 120 av teim fóru til »administrasjon». Tað var ikki hinni, sum bóndin ræddi við hesum »trolli», tí »æðulige» gráu bók. Hovudsskrýmslið var amtmaðurin. Hann hevði skapt »gráu bók». Ministarin skuldi haft sagt, at hann ikki hevði begrep uppá føroysk víðurskifti. Hann »henholdt sig til Amtmandens Indstilling». Talarin harmaðist yvir munin á »Kommissionen af 1908» og teirri nevnd, sum hevði gjørt hatta ræðuliga verk, ið vildi seta stríð og klandur í mánna millum. Eingin maður, hvørki kongsbóndi ella óðalsmaður, var sín egin maður longur. Alt kundi takast av »Landbrugsraadet» í Havn. Kongsjorð, presta-jorð, sum kommissjónin av 1908 hevði skotið uppá at selt, træðir og hvør óðalsgýllin, alt reykt, fór undir ta dansku institusjónina, sum henda jarðaumskipan setti. Fyrr hevði bóndin verið friur. Nú sat hann ikki tryggur. Lúkaði hann ikki allar ter nógvu ásettu treytir, ella kom hann illa í ogn við ein av njónarunum, sum settir blivu til at hyggja eftir, hvussu jorðin var umsitin — so vekk við honum. O. s. fr. helt hann á at smyrja hin versta upp á veggin imóti jarðaumskipanini. Ikki minst harðliga fór hann við »bestemmilsinum» um tryggingartreytirnar í reforminum. Nú mátti hvør maður tryggja alt, hús, kostar, seyð, neyt og honur. Eitt ræðuligt skil. Hetta var harmiligt fyri hann, sum í 50 ár hevði barst fyri at reformera hitt føroyska jarðabrákið. Og hvat vóru tað fyri menn, sum komu at stýra: Jú, skúlalærarar og sýslumenn, sum ikki høvdu sett haka í jorð ella dálkað fingurin í mykju. Hann endaði við socialistinum Jeppe Aakjær: »Far varlig om den Jord, som din Barnefod har traadt paa.» (Med den onde skal man den onde fordrive).

Kr. Djurhuus fekk so orðið aftaná, at hann og P. M. Dam høvdu »parlamenterað» leingi við Jóanes bónda um talutiðina. Halvan tíma, avgjörði bóndin. Djurhuus greiddi frá, hvussu jarðaumskipannaruppskotið faktisk á út.

Nú var alt stýrið í embætismanna hondum, fúta, amtmanni

við innstilling frá sýslumonnum. Við jarðareforminum vildi tað verða lagt undir landbrúksráðið, ið sat við 3 limum, 2 valdir av lögtinginum, ein útnevndur av ministaranum. So vóru Føroyar býttar í 10, og í hvørjum partinum sat ein nevnd við 3 limum, Føroyingum, ið høvdu at geva innstilling til landbrúksráðið. Ein jarðagrunnur vildi verða stovnaður. Í hann læt staturin 100.000 hvørt ár í 20 ár, og lögtingið 10.000. Umframt 100.000 kr. fall øll leigan og rentan av húsmanslánsobligasjonum í jarðagrunnin, í alt 150000 kr. um árið. Bondur, træðarmenn vildu fáa lán og stundning av hesum grunni. — Tryggingin var ikki nokur byrð, men ein solidarisk hond, sum jarðabrákararnir rættu hvørjum øðrum til at bera tap við stórum — eldiðrandi, omanlopi o. s. frv. — Bóndin hevði greitt frá, at vit saktu um 30000 kr. frá stat til jarðabrákið, men fingi einki. — So komu endiliga 500 kr. — bóndin — átti alt nevnt, at vit frá statinum tey 3 seinastu árin høvdu fingið 30000 kr., 10000 kr. hvørt árið.

Nú var rumbul í.

Bóndin sprakk upp og spurdi, um sýslumaðurin vildi siga, at hann við vilja ikki hevði nevnt hetta tilskot fyri at deyja tað. Sýslumaðurin segði, at hann ikki var forplaktaður til at tolka bóndans tankar. Hann hevði bara sagt, at hesar 30000 kr. áttu eisini at verði nevndar. So vendi bóndin ryggin til Djurhuus og spurdi áhoyrarnar, um nakar av teim hevði sæð hann farið fram við óærligum politikki. Ein — Johan Mortensen, lærari — svaraði nei! Aðrir róptu: lat sýslumannin tala!

Sýslumaðurin helt so fram sína frágreiðslu hvussu uppskotið til jarðareformin virkliga sá út. Bóndin kom ikki at betala meir enn higartil í leigu. Fyrr hevði tað verið 7,86 %/100, jarðareformurin hevði avrunað tað til 8 %/100 fyri lættleika skyld. Tað var ikki rætt, at fólk komu at sita ótrygg á sínum, ffall tey gjørdur nakað við jorðina. Tað var einki órimiligt í tí, at ónýtt ultiðanbyggja jorð, ið lá í haga, varð eksproprierað av tí almenna, fyri at dugnamenn kundu fáa nakað at dyrka. Um nakra russiska toku var ikki talan.

Aftaná, at bóndin hevði sagt nokur orð imóti Djurhuus, fekk P. M. Dam orð.

P. M. Dam helt, at tað var lógð at hoyra Jóanes Patursson